

การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยโดยใช้ทฤษฎีจากฐานราก

สัญญา เคนาภูมิ^{1*}

บทคัดย่อ

การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยเป็นขั้นตอนการนำเอาตัวแปรและประเด็นที่ต้องการทำวิจัย มาเชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในรูปของคำบรรยาย แบบจำลองแผนภาพหรือแบบผสม วิธีการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยมีอยู่หลายวิธี แต่ที่รู้จักโดยทั่วไปคือการทบทวนวรรณกรรม หรือการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิธีดังกล่าวอาศัยองค์ความรู้เดิมที่บูรพาจารย์ค้นพบและบันทึกเอาไว้ในสื่อต่างๆ โดยเฉพาะเป็นลายลักษณ์อักษร หากพิจารณาแล้วองค์ความรู้ดังกล่าวเป็นอดีตไปแล้ว อาจไม่ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน หากประเด็นข้อสงสัยหรือปัญหาการวิจัยเป็นเรื่องใหม่ๆ อาจหาแนวคิดหรือทฤษฎี หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาอธิบายยาก หรือ ภายหลังจากการทบทวนวรรณกรรมแล้ว ปรากฏว่าตัวแปรที่พบยังไม่สมบูรณ์ หรือ ยังไม่เป็นที่พอใจ ปัญหาเช่นนี้เกิดขึ้นเสมอกับนักวิจัย การศึกษาปรากฏการณ์จริงในพื้นที่วิจัยจึงเป็นเรื่องต้องดำเนินการเบื้องต้นก่อนการศึกษาจริง

การนำหลักการทฤษฎีฐานรากมาใช้เพื่อค้นหาตัวแปรและกรอบแนวคิดของการวิจัยถือว่าเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มีใช้องค์ความรู้ที่ถูกบันทึกไว้ในสื่อต่างๆ แต่เป็นองค์ความรู้ที่อยู่ในปรากฏการณ์จริง (Phenomena) และ ความรู้ในตัวตน (Tacit Knowledge) มักจะใช้วิธีการศึกษานำร่อง (Pilot studies) ซึ่งสามารถดำเนินการ ดังนี้ 1. กำหนดประเด็นปัญหาข้อสงสัยในนี้ควรตั้งไว้อย่างน้อย 2 ประเด็นหลัก คือ องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของตัวแปรตามและตัวแปรอิสระ 2. กำหนดกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลโดยเน้นผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) เช่น Best practice ผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์นั้นๆ เป็นต้น 3. เลือกวิธีการศึกษา เช่น การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์กลุ่ม การสังเกต ฯลฯ ซึ่งอยู่พื้นฐานว่าจะต้องได้ความจริงที่แท้จริงมากที่สุด 4. ลงพื้นที่ทำการเก็บข้อมูล 5. วิเคราะห์ตัวแปรที่ได้จากการศึกษาปรากฏการณ์ 6. สังเคราะห์ตัวแปร โดยนำประเด็นต่างๆ มาจัดหมวดหมู่ ซึ่งประกอบด้วยอย่างน้อย 2 ประเด็น กล่าวคือ ตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม จากนั้นนำมาเขียนเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยในเชิงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Variable relevance conceptual framework) เขียนนิยามศัพท์ปฏิบัติการ (Operation definition) และสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

คำสำคัญ : ทฤษฎีฐานราก การศึกษานำร่อง

¹ ร.ป.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

* ผู้มีพันธหลัก e-mail : zumsa_17@hotmail.com

THE RESEARCH CONCEPTUAL FRAMEWORK ESTABLISHMENT BY THE GROUNDED THEORY

Sanya Kenaphoom^{1*}

Abstract

Creating of research framework was process of bring the variable and issues of research linked to the concept, the theory involved in the form of subtitles, replica, diagram or mixed. There're several ways to create the research framework, however, the literature review was generally known or to study the concerned concepts, theories and research. So, such method was relied on the knowledge that first teachers discovered and recorded in many media especially writing which was the pass knowledge so that it might be not catch situation currently. If any issues or problems of research newly, it might difficulty find concept or theory or research related, or after reviewed the literature, there're not still variable complete or satisfactory. This problem often occurs to researchers. Therefore, to study the really phenomenon was to be done before actual research.

To take the Grounded Theory method for searching the variable and research conceptual framework is to create the new knowledge which not the explicit knowledge, but it is the tacit Knowledge from real phenomena. The method used was the pilot studies, there should be following; 1. define issues, questions at least two main issues; there are dependent variable and independent variable, 2. target Informants focusing on stakeholders such as the best practice, those in such events, 3. select the study method such as the interview, the focus group discussion, the group interview, the observation etc... those are based on to get the best fact, 4. action for collecting data, 5. analyzed the variable from real phenomena, (6) synthetic the variables by bringing issues and classify for at least two main issues; dependent and independent variable. Then write as a variable relevance conceptual framework, the operation definition and create the instrument for collecting data.

Keywords : Grounded theory, Pilot studies,

---

¹ D.P.A. (Public Administration) Assistant Professor of Faculty of Political Science and Public Administration, Rajabhat Maha Sara Kham University

* Corresponding author, e-mail : zumsa_17@hotmail.com

บทนำ

สิ่งที่มีความสำคัญเป็นลำดับแรกของการดำเนินการวิจัยแต่ละครั้งคือการตั้งคำถามวิจัยและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน คำถามวิจัยเป็นตัวกำหนดรูปแบบการวิจัย นำไปสู่การออกแบบงานวิจัย ซึ่งหากออกแบบการวิจัยไว้เป็นอย่างดีจะช่วยลดความคลาดเคลื่อนเชิงระบบ ผลการวิจัยจะใกล้เคียงกับความจริงมากขึ้น ผู้วิจัยควรพิจารณาอย่างรอบคอบว่าคำถามวิจัยมีประโยชน์และน่าสนใจมากน้อยเพียงใด และมีความเป็นไปได้ในการดำเนินงานแค่ไหน หากไม่สามารถออกแบบงานวิจัยด้วยรูปแบบที่ดีที่สุด อาจมีข้อจำกัดในการทำวิจัย ก็อาจเลือกใช้รูปแบบการวิจัยที่มีความเหมาะสมรองลงมาได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องตระหนักถึงการตอบคำถามวิจัยที่ตั้งขึ้นไว้ด้วย

อย่างไรก็ตามเมื่อตั้งคำถามการวิจัยเรียบร้อยแล้ว ประเด็นที่มีความสำคัญตามมาคือกรอบแนวคิดการวิจัย เพราะกรอบแนวคิดการวิจัยเป็นข้อสมมติฐานเบื้องต้น หรือแนวที่จะดำเนินการศึกษา พิสูจน์ความจริงที่แท้จริงโดยผ่านกระบวนการวิจัย ว่ากรอบแนวคิดที่กำหนดไว้เป็นความจริงมากน้อยเพียงใด ดังนั้นหากกรอบแนวคิดการวิจัยมีความทันสมัย ก้าวหน้า เหมาะสมกับปรากฏการณ์ก็จะเป็นผลดีต่อการเกิดองค์ความรู้ใหม่ของโลก

การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยเป็นขั้นตอนการนำเอาตัวแปรและประเด็นที่ต้องการทำวิจัยมาเชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในรูปของคำบรรยาย แบบจำลองแผนภาพหรือแบบผสม กรอบแนวคิดในการวิจัยที่ดีต้องชัดเจน แสดงทิศทางของความสัมพันธ์ ของสิ่งที่ต้องการศึกษา หรือตัวแปรที่ศึกษา สามารถใช้กำหนดขอบเขตของการวิจัย การพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย รูปแบบการวิจัย ตลอดจนวิธีการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล กรอบแนวคิดในการวิจัยเป็นผลสรุปจากการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งต่างที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อปัญหาการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยสรุปเป็นแนวคิดของตนเองสำหรับการดำเนินการวิจัย โดยทั่วไปก่อนการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ผู้วิจัยจำเป็นต้องศึกษา ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องให้มากพอว่ามีใครเคยทำวิจัยเรื่องทำนองนี้มาบ้างเขาทำอย่างไรและข้อค้นพบของการวิจัยมีอะไรบ้างแล้วนำมาประกอบการวางแผนการวิจัยของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดกรอบในเชิงเนื้อหาสาระซึ่งประกอบด้วยตัวแปรและการระบุความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสำหรับการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) กรอบแนวคิดดังกล่าวจึงเปรียบเสมือนขอบเขตทางด้านเนื้อหาสาระของการวิจัย ส่วนการวิจัยประเภทอธิบาย (Explanatory research) กรอบแนวคิดของการวิจัยมีการระบุความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ดังนั้นกรอบแนวคิดคือการประมวลผลความคิดรวบยอดของงานวิจัยว่างานวิจัยที่กำลังทำอยู่นี้ มีตัวแปรอะไรที่เกี่ยวข้องบ้าง ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษาเป็นอย่างไร อะไรเป็นตัวแปรอิสระ อะไรเป็นตัวแปรตาม หลักเกณฑ์ในการเขียนกรอบแนวคิดในการวิจัย มีหลายประการ เป็นต้นว่าตัวแปรแต่ละตัวที่เลือกมาศึกษา หรือที่นำเสนอไว้ในกรอบแนวคิดในการวิจัยต้องมีพื้นฐานเชิงทฤษฎีว่ามีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ต้องการศึกษา กรอบแนวคิดการวิจัยต้องตรงตามประเด็นในด้านเนื้อหาสาระ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านตัวแปร มีรูปแบบสอดคล้องกับความสนใจ หรือ วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุรายละเอียดของตัวแปรและหรือสามารถแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรได้ชัดเจนด้วยสัญลักษณ์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามวิธีการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยมีอยู่หลายวิธี แต่ที่รู้จักโดยทั่วไปคือการทบทวนวรรณกรรม หรือการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการสร้างกรอบแนวคิดด้วยวิธีดังกล่าวเป็นการอาศัยองค์ความรู้เดิมที่บูรพาจารย์ค้นพบและบันทึกเอาไว้ในสื่อต่างๆ โดยเฉพาะเป็นลายลักษณ์อักษร หากพิจารณาให้ชัดเจนคือองค์ความรู้นั้นเป็นอดีตไปแล้ว อาจไม่ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน หากประเด็นข้อสงสัยหรือปัญหาการวิจัยเป็นเรื่องใหม่ๆ ซึ่งอาจจะหาแนวคิดหรือทฤษฎี หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาอธิบายยาก หรือ ภายหลังจากการทบทวนวรรณกรรมแล้ว ปรากฏว่าตัวแปรที่พบยังไม่สมบูรณ์ หรือ ยังไม่เป็นที่พอใจ ปัญหาเช่นนี้เกิดขึ้นเสมอกับนักวิจัย การศึกษาปรากฏการณ์จริง ในพื้นที่วิจัยจริงเป็นวิจัยที่ต้องนำมาศึกษาเบื้องต้น

ก่อนการศึกษาจริง วิธีการเช่นนี้เรียกว่าเป็นการศึกษารำรอง (Pilot study) การศึกษานำรองเป็นแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการทฤษฎีฐานราก นั่นเอง ดังนั้นการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยจากทฤษฎีฐานรากจะทำให้ได้กรอบแนวคิดการวิจัยที่ทันสมัย เหมาะสมสำหรับการศึกษาพื้นที่วิจัยมากยิ่งขึ้น

วิธีการทฤษฎีฐานรากมีฐานคติมาจากปรัชญาการใช้เหตุผลแบบอุปนัย-นิรนัย (Inductive-deductive reasoning) ในศตวรรษที่ 19 ชาลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin) ได้สร้างทฤษฎีวิวัฒนาการโดยอาศัยหลักการใช้เหตุผลแบบอุปนัยและนิรนัยร่วมกัน สำหรับทดสอบความถูกต้องของกฎเกณฑ์อันเป็นข้อสรุปโดยสะท้อนกลับไปมาทั้งสองวิธี อันเป็นการตรวจสอบยืนยันซึ่งกันและกัน เพื่อให้ได้ผลลัพธ์หรือข้อสรุปที่แน่นอนยิ่งขึ้น วิธีการใช้เหตุผลแบบอุปนัย-นิรนัย เริ่มจาก วิธีการอุปนัย ด้วยการสังเกตข้อมูลในสถานการณ์เฉพาะต่างๆ เพื่อสร้างเป็นหลักเกณฑ์หรือข้อสรุปทั่วไป จากนั้นจึงใช้วิธีนิรนัยด้วยการนำหลักเกณฑ์ทั่วไปที่ได้นั้นถือเป็นสมมติฐาน สำหรับนำไปใช้ทดสอบด้วยข้อมูลจากสถานการณ์เฉพาะต่างๆ เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง (บรรดล สุขปิติ. 2552 : 10)

วิธีการทฤษฎีฐานราก เป็นวิธีการนักวิจัยเชิงคุณภาพใช้ในการค้นหาตัวแปร โดยการลงพื้นที่วิจัยเพื่อทำการค้นหาตัวแปรไม่ว่าจะเป็นองค์ประกอบของตัวแปรตามเอง หรือตัวแปรอิสระแต่ละตัว นอกจากวิธีการนี้ถูกนำมาใช้ค้นหาตัวแปร คือ การศึกษานำรอง (Pilot study) (บุญณวิช ลิมรุ่งโรจน์. 2558) เป็นการสำรวจที่ทำก่อนการสำรวจจริงโดยใช้วิธีต่างๆ เหมือนการศึกษาจริง แต่ขอบเขตแคบกว่า เพื่อตรวจสอบขั้นตอนต่างๆ ว่าถูกต้องหรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคที่ต้องแก้ไขก่อนหรือไม่ การศึกษานำรองอาจจะใช้ในการวิจัยเชิงสำรวจ (Exploratory research) โดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างไม่เป็นทางการและการค้นหาข้อสรุปบางประการ การศึกษานำรองซึ่งนิยมใช้ในปัจจุบัน คือการสัมภาษณ์กลุ่มเฉพาะ (Focus group interview) ซึ่งกำหนดโดยข้อสมมติที่ว่าบุคคลที่เต็มใจที่จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งและเต็มใจที่จะแสดงความคิดเห็นร่วมกับบุคคลอื่น ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative) เพื่อนำไปสู่การศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative) ต่อไป

วิธีการดังกล่าวถือว่าเป็นการค้นหาตัวแปรในภาคสนามจากพื้นที่การวิจัย ถือได้ว่าเป็นการใช้ระเบียบวิธีเช่นเดียวกับทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) ซึ่งระเบียบวิธีทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) อุบัติขึ้นจากนักสังคมวิทยาสองคนคือ Barney G. Glaser และ Anselm L. Strauss (1967) ช่วงกลางทศวรรษ 1960s ทั้งสองไปทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องสภาวะกำลังตายและการตายของผู้ป่วยในโรงพยาบาล พวกเขาได้พัฒนายุทธศาสตร์เชิงระเบียบวิธีอย่างเป็นระบบในการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งทำให้นักสังคมศาสตร์สามารถนำไปประยุกต์ในการศึกษาเรื่องอื่นๆ ได้จำนวนมากในปี 1967 Glaser และ Strauss ได้เสนอระเบียบวิธีนี้เข้ามาสู่แวดวงวิชาการในหนังสือที่มีชื่อเสียงโด่งดังของพวกเขา คือ The Discovery of Grounded Theory ซึ่งทำให้การวิจัยเชิงคุณภาพรอดพ้นจากวิกฤตการณ์ของระเบียบวิธี ช่วงเวลาก่อนที่ Glaser และ Strauss เสนอระเบียบวิธีการวิจัยทฤษฎีฐานรากเป็นช่วงที่การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในสาขาสังคมวิทยากำลังประสบกับปัญหาทางระเบียบวิธีวิทยาอย่างหนักหน่วง การวิจัยเชิงคุณภาพถูกวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับระเบียบวิธีที่ใช้ในการศึกษา ฐานคตินี้เป็นกระบวนทัศน์ปฏิฐานนิยม (Positivism) ซึ่งเน้นทวิสัย (Objectivity) สามัญการ (Generalization) การพิสูจน์ผิด (Falsification) การอธิบายเชิงสาเหตุ และการทำนาย Glaser และ Strauss ได้เสนอการวิเคราะห์ในงานวิจัยเชิงคุณภาพอย่างเป็นระบบ มีตรรกะในตัวเองและสามารถสร้างการอธิบายเชิงทฤษฎีที่เป็นนามธรรมของกระบวนการทางสังคม โดยใช้องค์ประกอบเชิงปฏิบัติของทฤษฎีฐานราก 7 ประการ (พิชาย รัตนดิถก ณ ภูเก็ต. 2554) ได้แก่ 1. การดำเนินการไปพร้อมๆ กันระหว่างการเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล 2. สร้างรหัสการวิเคราะห์และการจัดประเภทจากข้อมูล ไม่ใช่จากแนวคิดที่กำหนดมาก่อนภายใต้สมมติฐานที่ถูกลิขิต

เชิงตรรกะ 3. ใช้วิธีการเปรียบเทียบที่คงเส้นคงวา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเปรียบเทียบตั้งแต่ระยะขั้นแรกๆ ของการวิเคราะห์ 4. พัฒนาทฤษฎีระหว่างแต่ละขั้นตอนของการรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล 5. การเขียนบันทึกเพื่อสร้างรายละเอียดของประเภท การระบุคุณลักษณะ การกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างประเภท และการระบุความแตกต่าง 6. การเลือกกลุ่มเป้าหมายการศึกษา หน่วยการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งอยู่บนฐานของการสร้างทฤษฎี ไม่ใช่จากฐานของการเป็นตัวแทนประชากร และ 7. กระทำการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎีหลังจากพัฒนาการวิเคราะห์อย่างเป็นอิสระ ซึ่งต่อมา มีนักวิชาการผู้หนึ่งซึ่งมีความโดดเด่นมาก คือ Kathy Charmaz (2006) ศาสตราจารย์ด้านสังคมวิทยาของมหาวิทยาลัย Sonoma State ซึ่งได้เสนอแนวทางการใช้ทฤษฎีฐานรากภายใต้การตีความนิยมและสร้างสรรค์นิยม (Constructionism) และได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับทฤษฎีฐานราก ชื่อ Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analysis โดยผสานการใช้ฐานคติของกระบวนการตีความเพื่อเข้าใจ (Understanding) ต่อโลกทางสังคมที่ศึกษา กับกระบวนการตีความเพื่ออธิบาย (Explanation) ปรากฏการณ์ที่ศึกษา

การกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยโดยใช้ทฤษฎีฐานราก

ทฤษฎีฐานราก Grounded theory คือ ทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม เป็นทฤษฎีที่มีคุณลักษณะเฉพาะที่ถูกสร้างขึ้นมาจากข้อมูลที่เป็นไปตามปรากฏการณ์จริงมากที่สุด โดยทฤษฎีนี้ถูกค้นพบและพัฒนา และได้รับการตรวจสอบ (verify) จากการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์นั้นๆ อย่างเป็นระบบ ทฤษฎีฐานรากมีฐานคติความเชื่อพื้นฐานที่ว่า การจะทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์และการอยู่รวมกันของมนุษย์ จำเป็นต้องเข้าใจถึงกระบวนการที่บุคคลได้สร้างความหมายให้กับสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว เพราะความคิดและการกระทำของมนุษย์มีพื้นฐานที่สำคัญอยู่ที่ความหมายที่ตนมีต่อสิ่งต่างๆ วิธีวิทยาแบบนี้จึงเน้นที่การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม โดยยึดหลักของการทำความเข้าใจสิ่งต่างๆ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาสร้างมโนทัศน์ หากความเชื่อมโยงระหว่างมโนทัศน์ ต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎีของปรากฏการณ์ทางสังคมที่ต้องการหาคำอธิบาย หลักการโดยทั่วไปของการสร้างทฤษฎีฐานราก ดังนี้ (พิทักษ์ ศิริวงศ์, 2547 : 14 ; กัญญา โพธิวัฒน์ และคณะ, 2548)

1. ผู้วิจัยต้องมีความไวเชิงทฤษฎี (theoretical sensitivity) ต่อการที่จะคิดและศึกษาข้อมูลในลักษณะที่จะนำไปสู่การสร้างมโนทัศน์และทฤษฎี ในทุกขั้นตอนของการวิจัย (สามารถบอกได้ว่าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นสอดคล้องกับทฤษฎีอะไร)
2. ผู้วิจัยต้องทำงานใกล้ชิดกับกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอน
3. กระบวนการสร้างทฤษฎีฐานราก เน้นการเข้าถึงข้อมูล การเก็บข้อมูล การตีความข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ที่จะนำไปสู่การสร้างทฤษฎีที่เหมาะสม
4. การวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีฐานรากถือว่า มโนทัศน์ สมมติฐาน และกรอบแนวคิดสำหรับการอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาจะต้องมาจากข้อมูลโดยตรง
5. ทฤษฎีที่ได้มาด้วยวิธีวิจัยแบบทฤษฎีฐานราก ถือเป็นทฤษฎีที่นักวิจัยสร้างขึ้นมาจากข้อมูลโดยตรง และเป็นทฤษฎีที่มุ่งหาคำอธิบายให้แก่ปรากฏการณ์ที่นักวิจัยเลือกมาศึกษาเป็นหลัก

ดังนั้น การสร้างทฤษฎีฐานรากเป็นวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพที่เริ่มต้น จากข้อมูลแล้วไปสู่สมมติฐานและจบลงด้วยทฤษฎีที่เป็นคำอธิบายสำหรับปรากฏการณ์ที่ศึกษา นักวิจัยจะต้องสร้างมโนทัศน์สมมติฐาน และกรอบแนวคิดสำหรับอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษา กระบวนการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจะดำเนินไปพร้อมๆ กัน ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์เป็นข้อมูลที่ทำให้รายละเอียดเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคมในเรื่องที่

ศึกษาอย่างรอบด้าน ทฤษฎีที่สร้างขึ้นสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์ที่เฉพาะเจาะจง ด้วยเหตุดังกล่าว การวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีฐานรากจึงเป็นกระบวนการศึกษาที่มีความท้าทายและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการสร้างองค์ความรู้ใหม่

กล่าวได้ว่า การนำวิธีการทฤษฎีฐานรากมาใช้เพื่อค้นหาตัวแปรและกรอบแนวคิดของการวิจัย ถือว่าเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มีข้อองค์ความรู้ที่ถูกบันทึกไว้ในสื่อต่างๆ แต่เป็นองค์ความรู้ที่อยู่ในปรากฏการณ์จริง ส่วนวิธีการทฤษฎีฐานรากในการค้นหาตัวแปรและกรอบแนวคิดนั้นเป็นการใช้ วิธีการศึกษานำร่อง (Pilot studies) เป็นการสำรวจก่อนการสำรวจจริงโดยใช้วิธีต่างๆ เหมือนการศึกษาจริงแต่มีขอบเขตแคบกว่า เพื่อทดสอบขั้นตอนต่างๆ ว่าถูกต้องหรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคที่ต้องแก้ไขก่อนหรือไม่ ดังนั้นหลักการและวิธีการศึกษานำร่องมีดังต่อไปนี้

1. การเลือกวิธีการศึกษานำร่อง

การศึกษานำร่องโดยทั่วไปเป็นการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative) ลักษณะนี้ทำให้การศึกษานำร่องแตกต่างจากการวิจัยที่มีการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานโดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ การศึกษานำร่องประกอบด้วยหลายวิธีการ ส่วนวิธีการที่นิยมใช้กันคือ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. 2541)

1.1 การสัมภาษณ์กลุ่มเฉพาะ (Focus group interviews) เป็นการสัมภาษณ์โดยไม่มีโครงสร้าง สัมภาษณ์อย่างเสรีจากกลุ่มบุคคลกลุ่มเล็ก การสัมภาษณ์กลุ่มเฉพาะเป็นที่แพร่หลาย การสัมภาษณ์กลุ่มเฉพาะจะมีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างโดยไม่มีการกำหนดคำถาม และคำตอบเอาไว้แต่สามารถยืดหยุ่นได้ กลุ่มเฉพาะจะพบกันในสถานที่กำหนดไว้ โดยทั่วไปประกอบด้วยผู้สัมภาษณ์หรือผู้ควบคุมกลุ่ม ซึ่งมีประมาณ 6-10 คน สมาชิกผู้เข้าร่วมจะเป็นผู้อภิปรายประเด็นสำคัญที่จะมีการสัมภาษณ์ในกลุ่มหัวข้อที่มีการอภิปรายอาจเกิดขึ้นจากความคิดริเริ่มของกลุ่ม การใช้กลุ่มเฉพาะจะให้บุคคลอภิปรายความรู้สึที่แท้จริง ความวิตกกังวลหรือความตึงเครียด หรือการแสดงความคิดเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลึกซึ้ง ข้อดีของการสัมภาษณ์กลุ่มเฉพาะก็คือ รวดเร็ว ง่ายต่อการบริหาร และประหยัดค่าใช้จ่าย

1.2 การใช้กลุ่มเฉพาะ (Focus groups) มีลักษณะเป็นการอภิปรายกลุ่ม มากกว่าการส่งคำถาม โดยต่างเพื่อเก็บข้อมูล เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะใช้ในการรวบรวมแนวความคิด เพื่อใช้ในการกำหนดปัญหาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น การใช้กลุ่มเฉพาะต้องรวมกลุ่มบุคคลจำนวนหนึ่งไว้ด้วยกัน เพื่ออภิปรายเกี่ยวกับประเด็นที่กำลังสนใจ การอภิปรายจะถูกควบคุมด้วยบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้จัดการกลุ่ม (Moderator) ทำหน้าที่ในการกำหนดโครงสร้างของการอภิปรายไว้อย่างคร่าวๆ และนำการอภิปรายให้ดำเนินไปตามทิศทางของการกำหนดปัญหาที่เกี่ยวข้อง

1.3 การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) หมายถึงการรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง โดยมีผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) เป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนา เพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวางละเอียดลึกซึ้ง โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนาในแต่ละกลุ่มประมาณ 6-10 คน ซึ่งเลือกมาจากประชากรเป้าหมายที่กำหนดเอาไว้ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย [สกว.]. 2551) เป็นรูปแบบการสัมภาษณ์ชนิดหนึ่งที่ใช้สำหรับการสัมภาษณ์ผู้ถูกสัมภาษณ์กลุ่มเล็กๆ โดยการพิจารณากลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา กลุ่มจะเป็นบุคคลที่คาดว่าจะสามารถให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการศึกษาเป็นอย่างดี (วานิช มัลย์และอรสา ปานขาว. 2548) นอกจากนั้นยังเป็นการจัดให้กลุ่มคนที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม อาชีพ หรือ คุณลักษณะภูมิหลังต่างๆ ที่ใกล้เคียงกัน (เกษมสิงห์ เพ็ญฟู และคณะ. 2551) ในระหว่างการสนทนาจะมีผู้ดำเนินการสนทนาเป็นผู้คอยจุดประเด็นการสนทนาเพื่อเป็นการชักจูงใจให้บุคคลกลุ่มนี้ได้แสดงความคิดเห็นต่อประเด็น หรือแนวทางในการ

สนทนาให้ได้กว้างขวางลึกซึ้งและละเอียดที่สุดเท่าที่จะทำได้และต้องสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลในลักษณะที่มีเนื้อหาสาระหรือเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยองค์ประกอบในการจัดสนทนากลุ่ม

1.3.1 บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1. ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ผู้ดำเนินการสนทนาจะต้องเป็นผู้ที่พูดและฟังภาษาท้องถิ่นได้ เป็นผู้มีความสุภาพ อ่อนน้อม และมีมนุษยสัมพันธ์ดี ผู้ดำเนินการสนทนาจะต้องเป็นผู้รู้ความต้องการและวัตถุประสงค์ของการศึกษาชุมชนในแต่ละครั้งเป็นอย่างดีด้วย 2. ผู้จดบันทึกการสนทนา (Note – taker) ผู้จดบันทึกการสนทนาจะต้องรู้วิธีว่า ทำอย่างไรจึงจะจดบันทึกได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะจะต้องจดบันทึกบรรยากาศที่เกิดขึ้นในระหว่างการสนทนาด้วย 3. ผู้ช่วย (Assistant) ผู้ช่วยจะเป็นผู้ทำหน้าที่ช่วยเหลือทั่วไปในขั้นเตรียมการ การจัดสนทนากลุ่ม เช่น เตรียมสถานที่ จัดสถานที่ บันทึกเสียง เป็นต้น

1.3.2 แนวทางในการสนทนากลุ่ม ควรต้องจัดแนวทางในการสนทนากลุ่มและการจัดลำดับหัวข้อในการสนทนา ในทางปฏิบัติอาจยืดหยุ่นได้จากบรรยากาศในการสนทนาที่เกิดขึ้น ซึ่งผู้ดำเนินการสนทนาอาจจะได้ประเด็นซึ่งไม่ได้คาดคิดเอาไว้ก่อนจากผู้เข้าร่วมสนทนา ผู้ดำเนินการสนทนา สามารถซักข้อต่อได้

1.3.3 อุปกรณ์สนาม อุปกรณ์สนามที่ควรเตรียม ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง เทปเปล่า แบตเตอรี่แห้ง สมุดบันทึก และดินสอ เป็นต้น

1.3.4 แบบฟอร์มสำหรับคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ควรจัดเตรียมแบบฟอร์มสำหรับคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มไว้ด้วย

1.3.5 ส่งเสริมสร้างบรรยากาศ ควรจัดเตรียมสิ่งของสำหรับส่งเสริมสร้างบรรยากาศ เช่น เครื่องดื่ม ของขบเคี้ยว เป็นต้น ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างบรรยากาศความเป็นกันเองระหว่างผู้มีส่วนร่วมในการสนทนาได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

1.3.6 ของสมนาคุณแก่ผู้ที่ร่วมสนทนา เพื่อเป็นการตอบแทนผู้เข้าร่วมสนทนาแม้จะเป็นสิ่งเล็กน้อย แต่ในทางจิตวิทยาแล้ว เป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับการแสดงออกซึ่งความมีน้ำใจของผู้ที่ทำการสนทนา

1.3.7 สถานที่และระยะเวลา อาจจะเป็นบ้าน ศาลา วัด ใต้ร่มไม้ ที่มีอากาศถ่ายเทสะดวก ห่างไกลจากความพลุกพล่าน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสนทนาได้มีสมาธิในเรื่องต่างๆ ที่กำลังสนทนากัน ส่วนระยะเวลาในการสนทนาโดยทั่วไปไม่ควรเกิน 2 ชั่วโมงต่อ 1 กลุ่ม

1.4 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth interviews) เป็นการสัมภาษณ์โดยไม่มีโครงสร้างสัมภาษณ์อย่างกว้างๆ โดยผู้สัมภาษณ์ถามหลายคำถาม และเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นการวิจัยการมุ่งใจที่ต้องการเปิดเผยเหตุผลเกี่ยวกับปัญหาการวิจัย จะใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างแบบเจาะลึกในขั้นตอนขั้นแรกของการกระบวนการวิจัย การสัมภาษณ์เจาะลึกมีความคล้ายคลึงกับการสัมภาษณ์คนไข้โรคจิต ผู้วิจัยจะต้องถามหลายคำถามโดยให้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม บทบาทของผู้สัมภาษณ์จะต้องมีความชำนาญสูง โดยการกระตุ้นผู้ตอบให้ตอบอย่างเสรี โดยไม่มีอิทธิพลต่อการกำหนดทิศทางของการแสดงความคิดเห็น ตัวอย่าง ท่านสามารถยกตัวอย่างได้หรือไม่ ทำไมท่านจึงกล่าวเช่นนั้น ฯลฯ

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth interviews) อาจจะใช้เวลามากกว่าหนึ่งชั่วโมง และต้องการผู้สัมภาษณ์มีความชำนาญสูง ค่อนข้างจะสิ้นเปลือง ขอบเขตการอภิปรายขึ้นอยู่กับผู้สัมภาษณ์ ความสำเร็จของการวิจัยขึ้นอยู่กับทักษะของผู้สัมภาษณ์ ปัญหาที่สำคัญเกิดจากการบันทึกปฏิกริยาของผู้ตอบ และการมุ่งใจได้สำนึกของผู้ตอบการวิเคราะห์ และการตีความหมายของข้อมูลขึ้นอยู่กับผู้ตีความ และยากที่จะกำหนดการตีความที่ถูกต้อง

2. การสังเคราะห์ตัวแปรจากวิธีทฤษฎีฐานราก (Grounded theory) กล่าวแล้วว่าการใช้วิธีการทฤษฎีฐานราก ทำการค้นหาตัวแปรเพื่อสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยสังเขป นั่นคือ ใช้วิธีการศึกษานำร่อง (Pilot study) ดังนี้

2.1. กำหนดประเด็นปัญหาข้อสงสัยในที่นี่ควรตั้งไว้อย่างน้อย 2 ประเด็นหลัก กล่าวคือ องค์ประกอบของตัวแปรตามและตัวแปรอิสระ ดังนี้

2.1.1 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) มีองค์ประกอบอะไรบ้าง มีตัวบ่งชี้หรือตัวชี้วัดอะไรบ้าง เช่น องค์ประกอบของคน ได้แก่ ภาวะ 32 ประการ แต่ละภาวะก็มีองค์ประกอบย่อยหรือตัวบ่งชี้หรือตัวชี้วัด องค์ประกอบของทรัพยากรการบริหาร มี 4 อย่าง (คน เงิน วัสดุ และวิธีการ) องค์ประกอบของกระบวนการบริหารมี 7 ประการ (Planning, Organizing, Staffing, Directing, Co - ordinating, Reporting, Budgeting) เป็นต้น อย่างไรก็ตามวิธีการที่จะกำหนดว่าตัวแปรนั้นมีองค์ประกอบอะไรบ้างใช้ดุลยพินิจของผู้วิจัย ซึ่งผู้วิจัยควรมีความรู้พื้นฐานทางวิชาการและประสบการณ์การวิจัยมาพอสมควร นอกจากนั้นอาจต้องใช้วิธีการระดมสมองจากทีมวิจัยให้มุมมองที่สรุปอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎี

2.1.2 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) หรือเงื่อนไขหรือสาเหตุที่มีผลต่อตัวแปรตามนั้นได้แก่อะไรบ้าง หลักการพิจารณาของตัวแปรอิสระก็ อาศัยหลักการเกิดขึ้นของตัวแปร หากตัวแปรนั้นเกิดขึ้นก่อนตัวแปรอื่นจะเรียกว่า “ตัวแปรเหตุ” หรือ “ตัวแปรต้น” หรือ “ตัวแปรอิสระ” (Independent Variable) ส่วนตัวแปรที่เกิดขึ้นในภายหลังซึ่งเป็นผลจากการเกิดขึ้นของตัวแปรเหตุ จะเรียกว่า “ตัวแปรตาม” (Dependent Variable) โดยสามารถพิจารณาจากลำดับการเกิดของตัวแปร (Birth order)

2.2 กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่จะให้ข้อมูลในที่นี่ ผู้วิจัยควรมองที่ไปผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) ในเรื่องที่เราจะศึกษา โดยเฉพาะเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องจริงๆ เป็นคนปฏิบัติหน้าที่จริงๆ เช่น กำหนดกลุ่มเป้าหมายของการศึกษาที่เป็น Best practice หรือ เป็นผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์นั้นๆ เป็นต้น

2.3. เลือกวิธีการศึกษา เช่น การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์กลุ่ม การสังเกต ฯลฯ วิธีการที่เลือกต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานว่าจะต้องได้ความจริงที่แท้จริงมากที่สุด ดังนั้นอาจจะไม่ใช้วิธีการศึกษาวิธีเดียว ควรจะใช้วิธีการหลากหลายด้วยเป้าหมายคือ การได้ข้อเท็จจริงมากที่สุด

2.4. ดำเนินการลงพื้นที่เพื่อทำการเก็บข้อมูล การเก็บข้อมูลควรใช้วิธีการหลายๆ อย่างประกอบกัน เช่น อาจต้องใช้ทั้งการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์กลุ่ม ในการนี้ควรใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าเข้ามาช่วย (Triangulation) เพื่อกรองข้อมูลให้ได้ความจริงที่สุด

2.5. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสำคัญในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ตัวแปรที่ได้จากการศึกษาปรากฏการณ์ซึ่งข้อมูลที่ได้มักจะเป็น ปรากฏการณ์ (Phenomena) และ ความรู้ในตัวตน (Tacit Knowledge) ขั้นตอนนี้ดังต่อไปนี้

2.5.1 อ่านและทำความเข้าใจกับข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากวิธีการต่างๆ

2.5.2 สร้างโมโนทัศน์เชิงทฤษฎี เป็นการสร้างข้อสรุปเชิงวิชาการกล่าวคือเป็นการคิดถ้อยคำหรือคำพูดที่เป็นวิชาการมาวางไว้ เป็นประเด็นๆ ไป ซึ่งน่าจะพบหลายประเด็น

2.5.3 นำข้อมูลจากเก็บรวบรวม (สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม/สัมภาษณ์กลุ่ม ฯลฯ) จัดหมวดหมู่ โดยนำไปเชื่อมโยงกับถ้อยคำเชิงวิชาการนั้นหรือประเด็นแต่ละประเด็น

2.5.4 นำแต่ละประเด็นมาสรุปเรียบเรียงโดยอาศัยข้อมูลต่างๆ ที่ได้เชื่อมโยงไว้แล้วในประเด็นนั้นๆ แล้วนำเสนอเชิงพรรณนาความ โดยต้องระบุ (1) คำเรียกชื่อประเด็นนั้นๆ (2) บอกความหมายประเด็นนั้นๆ และ (3) บอกตัวบ่งชี้หรือตัวชี้วัดของประเด็นนั้นๆ ซึ่งวิธีการนี้เป็นกรณีวิเคราะห์ข้อมูลและการ

ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) วิธีการตรวจสอบสามเส้านี้เปรียบเสมือนการตรึงความจริง ณ จุดหนึ่ง แล้วก็รู้ถึงความจริงอื่นๆ ซึ่งสามารถตรวจสอบข้อมูลได้หลายวิธี (วรณีย์ แกมเกตุ. 2551 : 201) เป็นวางมาตรการที่จะป้องกันความผิดพลาด นั่นคือ การตรวจสอบข้อมูลก่อนทำการวิเคราะห์ การตรวจสอบข้อมูลที่ใช้กันมากในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า(triangulation) มีวิธีการตรวจสอบ 4 วิธี (สุภาวงศ์ จันทวานิช. 2553 : 128-130) ได้แก่

1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีการตรวจสอบ คือ (1) การตรวจสอบแหล่งของข้อมูล แหล่งที่จะพิจารณาในการตรวจสอบ ได้แก่

- แหล่งเวลา หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่ เช่น ถ้าผู้วิจัยเคยสังเกตผู้ป่วยโรคจิตเวลาเช้า ควรตรวจสอบโดยการสังเกตผู้ป่วยเวลาบ่ายและเวลาอื่นด้วย
- แหล่งสถานที่ หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างสถานที่กันจะเหมือนกันหรือไม่ เช่น ผู้ป่วยโรคจิตมีอาการคลุ้มคลั่งเมื่ออยู่ในบ้าน ถ้าหากไปอยู่ที่อื่นจะยังมีการคลุ้มคลั่งหรือไม่
- แหล่งบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ เช่น เคยซักถามบุตรชายผู้ป่วยเปลี่ยนเป็นซักถามบุตรหญิง หรือพยาบาล หรือเปลี่ยนจากปัจเจกบุคคลเป็นกลุ่มบุคคลหรือกลุ่มสังคม

2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (investigator triangulation) คือ ตรวจสอบว่าผู้วิจัยแต่ละคนจะได้ข้อมูลแตกต่างกันอย่างไร โดยเปลี่ยนตัวผู้สังเกต แทนที่จะใช้ผู้วิจัยคนเดียวกันสังเกตโดยตลอด ในกรณีที่ไม่แน่ใจในคุณภาพของผู้รวบรวมข้อมูลภาคสนาม ควรเปลี่ยนให้มีผู้วิจัยหลายคน

3) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (theory triangulation) คือ การตรวจสอบว่า ถ้าผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างไปจากเดิมจะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด อาจทำได้ง่ายกว่าในระดับสมมติฐานชั่วคราว (working hypothesis) และแนวคิดขณะที่ยังมีมติความสร้างข้อสรุปเหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์ ปกตินักวิจัยจะตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎีได้ยากกว่าตรวจสอบด้านอื่น

4) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) คือ การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆกันเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการซักถามพร้อมกันนั้นก็ศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วย

2.5.5 นำแต่ละประเด็นมาเชื่อมโยงกันเป็นกรอบแนวคิด โดยอาจพิจารณาว่าประเด็นใดเป็นสาเหตุต่อประเด็นใด หรือ ประเด็นใดเกิดก่อน-เกิดหลัง ประเด็นใดอาศัยซึ่งกันและกัน เป็นต้น

2.6. สังเคราะห์ตัวแปร โดยนำประเด็นต่างๆ มาจัดหมวดหมู่ ซึ่งประกอบด้วย 2 ประเด็นที่ต้องการ คือ ตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม เป็นกรอบแนวคิดการวิจัยนั่นเอง ดังตาราง

ตารางที่ 1 แสดงองค์ประกอบและตัวชีวิตของตัวแปร

ตัวแปร	องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้หรือตัวชีวิต
ตัวแปรตาม	องค์ประกอบของตัวแปรตาม ได้แก่อะไรบ้าง	ตัวบ่งชี้ของแต่ละองค์ประกอบ ได้แก่ อะไรบ้าง
ตัวอิสระ	มีตัวแปรอิสระอะไรบ้าง (เงื่อนไข หรือสาเหตุที่มีผลต่อตัวแปรตาม)	ตัวแปรอิสระแต่ละตัวมีตัวบ่งชี้ อะไรบ้าง

เมื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ตัวแปรเรียบร้อยแล้ว นำมาเขียนเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยในเชิงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Variable relevance conceptual framework) (สัญญา เคนาภูมิ. 2557 : 36-38) และเขียนนิยามศัพท์ปฏิบัติการ (Operation definition) และสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

บทสรุป

การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยจากวิธีการทฤษฎีฐานรากมีฐานคติมาจากปรัชญาการใช้เหตุผลแบบอุปนัย-นิรนัย (Inductive-deductive reasoning) การนำตัวแปรจากปรากฏการณ์ทางสังคมที่อ้างถือว่าเป็นตัวแปรใหม่ซึ่งอาจยังไม่มีคนค้นพบมาก่อน นับว่าเป็นกรอบแนวคิดที่กำหนดหัวข้อสมมติฐานซึ่งแน่นอนเมื่อนำกรอบแนวคิดนี้ไปพิสูจน์ผ่านกระบวนการวิจัยก็จะเป็นการยืนยันว่ากรอบแนวคิดที่สร้างขึ้นจากทฤษฎีฐานรากนี้เป็นจริงหรือไม่ ซึ่งหากพิสูจน์ว่าเป็นจริงก็เป็นการสร้างโอกาสในการค้นพบองค์ความรู้ใหม่ที่ทันสมัยเลยทีเดียว หลักการวิธีทฤษฎีฐานรากจะใช้วิธีการศึกษานำร่อง (Pilot study) เริ่มจากการกำหนดประเด็นปัญหาข้อสงสัยโดยตั้งไว้อย่างน้อย 2 ประเด็นหลัก คือ องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของตัวแปรตามและตัวแปรอิสระ จากนั้นทำการกำหนดกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลในที่นี่ผู้วิจัยควรมองที่ไปผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องจริงๆ ตามด้วยการเลือกวิธีการศึกษา เช่น การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์กลุ่ม การสังเกต ฯลฯ จากนั้นดำเนินการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์ตัวแปร โดยนำประเด็นต่างๆ มาจัดหมวดหมู่ ประกอบด้วยอย่างน้อย 2 ประเด็น คือ ตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม สรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- กัญญา โพธิ์วัฒน์. 2548. ทีมผู้นำการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนประถมศึกษา : การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เกษมสิงห์ เพ็องฟู. 2551. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion). ค้นเมื่อ 26 สิงหาคม 2551, จาก <http://www.nb2.go.th/kmcdata/uploadq/120.ppt> [26 สิงหาคม 2551]
- บรรดล สุขปิติ, รศ. 2552. ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับการวิจัย. นครปฐม : หน่วยวิจัยเครือข่ายการพัฒนาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ปยุตน์วิษ ลิ้มรุ่งโรจน์. 2558. การเขียนรายงานวิจัยทางธุรกิจ. [ระบบออนไลน์] แหล่งที่มา <http://archive.wunjun.com/mba16u/21/289.html>[17 สิงหาคม 2558]
- พิชาย รัตนดิถ ฌ ภูเก็ต. (2554). บทวิจารณ์หนังสือระเบียบวิธีทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory). Journal of Social Development. : คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- พิทักษ์ ศิริวงศ์. 2547. “ทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) วิธีวิทยาการวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีในการพัฒนาประเทศ,” บรรณสาร มศก.ท. (19) : 1 เมษายน – กันยายน, 2547.
- วรรณิ แกมเกตุ.2551. วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วานิช มาลัยและอรสา ปานขาว. 2548. วิธีการศึกษาทางนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. 2541. การวิจัยธุรกิจ Business Research. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงกมลสมัย.

- สัญญา เคนาภูมิ. 2557. “รูปแบบการเขียนกรอบแนวคิดการวิจัยทางการบริหารจัดการThe Writing Format of Research Conceptual Frameworks on Management” วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 : กันยายน - ธันวาคม 2557 หน้า 36-38
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2551. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion). [ระบบออนไลน์] แหล่งที่มา http://www.vijai.org/Tool_vijai/12/02.asp [26 สิงหาคม 2551]
- สุภางค์ จันทวานิช. 2552. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. 2553. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Charmaz, K. 2006. Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analysis. London: SAGE.
- Glaser, Barney G. and Anselm L. Strauss. 1967. The Discovery of Grounded Theory : Strategies for Qualitative Research. Chicago : Aldine Publishing Company.